

Bhishma School of Indian Knowledge System

MA Course

संस्कृतभाषा परिचय

Lecture 12 – 31.10.2023

- Harshada Sawarkar

sawarkar.harshada123@gmail.com

पुँल्लिङ्गम्

एकवचन

सः _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (वृक्ष, गज, काक, बाल, छात्र, द्वारपाल, पर्वत, वयस्य, खग, अभ्यागत)

एषः _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (वृक्ष, गज, काक, बाल, छात्र, द्वारपाल, पर्वत, वयस्य, खग, अभ्यागत)

द्विवचन

तौ _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (याचक, मेघ, व्याध, अतिथि, सज्जन, तापस, अध्यापक, सिंह, व्याघ्र, पथिक)

एतौ _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (याचक, मेघ, व्याध, अतिथि, सज्जन, तापस, अध्यापक, सिंह, व्याघ्र, पथिक)

बहुवचन

ते _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (काक, बाल, छात्र, द्वारपाल, पर्वत, वयस्य, अतिथि, सज्जन, तापस, अध्यापक)

एते _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (काक, बाल, छात्र, द्वारपाल, पर्वत, वयस्य, अतिथि, सज्जन, तापस, अध्यापक)

स्त्रीलिङ्गम्

एकवचन

सा _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (लतिका, बाला, कविता, ललना, छात्रा, द्वारपालिका, नदी, सखी, चटका, कोकिला)
एषा _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (लतिका, बाला, कविता, ललना, छात्रा, द्वारपालिका, नदी, सखी, चटका, कोकिला)

द्विवचन

ते _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (लेखिका, गायिका, गृहिणी, दिग्दर्शिका, अध्यापिका, प्राचार्या, भगिनी, विधिज्ञा, तन्त्रज्ञा, कलाशिक्षिका)
एते _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (लेखिका, गायिका, गृहिणी, दिग्दर्शिका, अध्यापिका, प्राचार्या, भगिनी, विधिज्ञा, तन्त्रज्ञा, कलाशिक्षिका)

बहुवचन

ताः _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (कथा, कलिका, देवता, नायिका, तारका, नाटिका, गुटिका, कला, दासी, नगरी)
एताः _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (कथा, कलिका, देवता, नायिका, तारका, नाटिका, गुटिका, कला, दासी, नगरी)

नपुंसकलिङ्गम्

एकवचन

तत् _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (वन, उपवन, कङ्कण, कमल, काष्ठ, कुटुम्ब, पुस्तक, पर्ण, भुवन, फल)

एतत् _____ अस्ति / भवति / वर्तते। (वन, उपवन, कङ्कण, कमल, काष्ठ, कुटुम्ब, पुस्तक, पर्ण, भुवन, फल)

द्विवचन

ते _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (गृह, चक्र, वचन, नगर, यन्त्र, वस्त्र, मौक्तिक, स्थान, कार्य, शास्त्र)

एते _____ स्तः / भवतः / वर्तेते। (गृह, चक्र, वचन, नगर, यन्त्र, वस्त्र, मौक्तिक, स्थान, कार्य, शास्त्र)

बहुवचन

तानि _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (कङ्कण, कमल, काष्ठ, कुटुम्ब, पुस्तक, मौक्तिक, स्थान, कार्य, शास्त्र, चक्र)

एतानि _____ सन्ति / भवन्ति / वर्तन्ते। (कङ्कण, कमल, काष्ठ, कुटुम्ब, पुस्तक, मौक्तिक, स्थान, कार्य, शास्त्र, चक्र)

भानु – उकारान्त पुलिङ्गी (साधु, विष्णु)

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
भानुः	भानू	भानवः	Nominative प्रथमा
भानुम्	भानू	भानून्	Accusative द्वितीया
भानुना	भानुभ्याम्	भानुभिः	Instrumental तृतीया
भानवे	भानुभ्याम्	भानुभ्यः	Dative चतुर्थी
भानोः	भानुभ्याम्	भानुभ्यः	Ablative पञ्चमी
भानोः	भान्वोः	भानूनाम्	Genitive षष्ठी
भानौ	भान्वोः	भानुषु	Locative सप्तमी
हे भानो	हे भानू	हे भानवः	Vocative संबोधन

धेनु – उकारान्त स्त्रीलिङ्गी (तनु, रज्जु)

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
धेनुः	धेनू	धेनवः	Nominative प्रथमा
धेनुम्	धेनू	धेनूः	Accusative द्वितीया
धेन्वा	धेनुभ्याम्	धेनुभिः	Instrumental तृतीया
धेन्वै, धेनवे	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः	Dative चतुर्थी
धेन्वाः, धेनोः	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः	Ablative पञ्चमी
धेन्वाः, धेनोः	धेन्वोः	धेनूनाम्	Genitive षष्ठी
धेन्वाम्, धेनौ	धेन्वोः	धेनुषु	Locative सप्तमी
हे धेनो	हे धेनू	हे धेनवः	Vocative संबोधन

मधु – उकारान्त नपुंसकलिङ्गी (अम्बु, दारु)

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
मधु	मधुनी	मधूनि	Nominative प्रथमा
मधु	मधुनी	मधूनि	Accusative द्वितीया
मधुना	मधुभ्याम्	मधुभिः	Instrumental तृतीया
मधुने	मधुभ्याम्	मधुभ्यः	Dative चतुर्थी
मधुनः	मधुभ्याम्	मधुभ्यः	Ablative पञ्चमी
मधुनः	मधुनोः	मधूनाम्	Genitive षष्ठी
मधुनि	मधुनोः	मधुषु	Locative सप्तमी
हे मधो, हे मधु	हे मधुनी	हे मधूनि	Vocative संबोधन

वधू – ऊकारान्त स्त्रीलिङ्गी (चम्, चञ्च्)

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
वधूः	वध्वौ	वध्वः	Nominative प्रथमा
वधूम्	वध्वौ	वधूः	Accusative द्वितीया
वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः	Instrumental तृतीया
वध्वै	वधूभ्याम्	वधूभ्यः	Dative चतुर्थी
वध्वाः	वधूभ्याम्	वधूभ्यः	Ablative पञ्चमी
वध्वाः	वध्वोः	वधूनाम्	Genitive षष्ठी
वध्वाम्	वध्वोः	वधूषु	Locative सप्तमी
हे वधु	हे वध्वौ	हे वध्वः	Vocative संबोधन

Verbs - क्रियापदाभ्यासः

क्रियापद क्या है?

एक ऐसा शब्द जो वाक्य के अर्थ को पूर्णत्व देता है।

क्रियापद क्रिया दर्शाता है और वाक्य का अर्थ क्रिया के बिना पूर्ण नहीं होता।

संस्कृत में क्रिया दर्शानेवाले पद को क्रियापद कहते हैं। क्रिया - कार्य, पद -

प्रत्यययुक्त शब्द

जैसा हमने पहले कहा, हम वाक्यों में पदों का उपयोग करते हैं, क्योंकि उनके बिना केवल शब्द वाक्य का अर्थ पूर्ण नहीं कर सकते।

क्या हम इन शब्दों से अर्थ जान सकते हैं?

कृषीवल क्षेत्र गच्छ । कृषीवल हल क्षेत्र कृष् ।

लेकिन इन वाक्यों से योग्य अर्थ पता चलता है।

कृषीवलः क्षेत्रं गच्छति ।

कृषीवलः हलेन क्षेत्रं कृषति।

क्रियापद के मूल शब्द को कहते हैं - धातु।

धातु को जब प्रत्यय लगाए जाते हैं, तब मिलता है क्रियापद।

पठ + ति - पठति

नृत्य + ति - नृत्यति

वद + ति - वदति

लिख + ति - लिखति

क्रियापद का स्वरूप कर्ता के स्वरूप पर निर्भर करता है। जैसे - कर्ता का वचन और पुरुष अगर बदल जाता है तो क्रियापद का भी वचन और पुरुष बदल जाता है।

उदाहरणार्थ –

बालकः पठति ।

बालकौ पठतः ।

बालकाः पठन्ति ।

त्वं पठसि ।

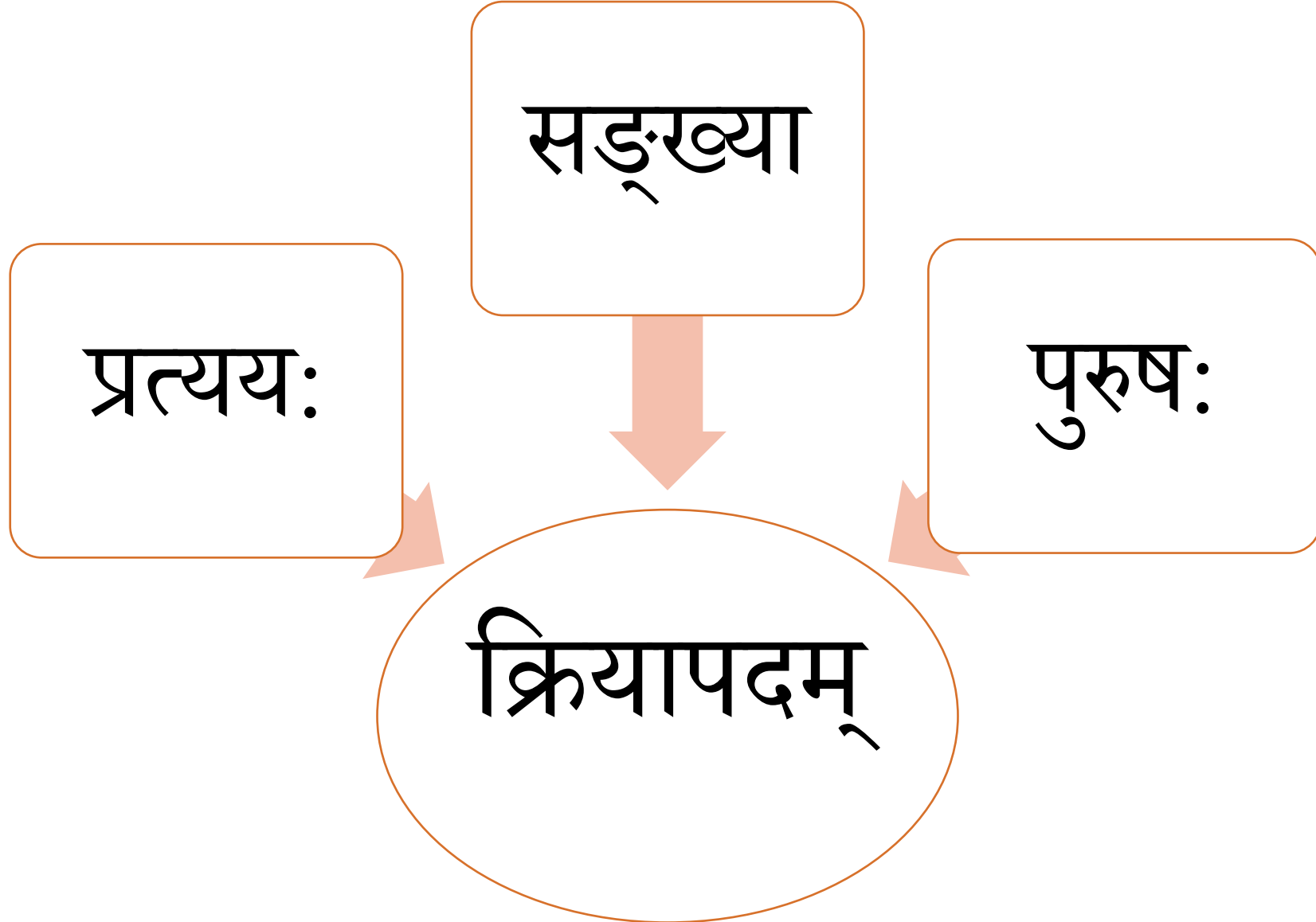
युवां पठथः।

यूयं पठथ।

अहं पठामि ।

आवां पठावः।

वयं पठामः।

Third Person Subjects	All other than first and second
प्रथमः पुरुषः	सः, सा, तद् and all other subjects
Second Person Subjects	You, You both, You all
मध्यमः पुरुषः	त्वम्, युवाम्, यूयम्
First Person Subjects	I, We both, We all
उत्तमः पुरुषः	अहम्, आवाम्, वयम्

क्रियापदाभ्यासः

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
गोपालः गच्छति । Gopala goes.	गोपालौ गच्छतः । Two Gopalas go.	गोपालाः गच्छन्ति । Many Gopalas go.	प्रथमः पुरुषः Third Person
त्वं गच्छसि । You go.	युवां गच्छथः । You both go.	यूयं गच्छथ । You all go.	मध्यमः पुरुषः Second Person
अहं गच्छामि । I go.	आवां गच्छावः । We both go.	वयं गच्छामः । We all go.	उत्तमः पुरुषः First Person

क्रियापदाभ्यासः - परस्मैपदम्

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
बाला पठति । A Girl reads.	बाले पठतः । Two Girls read.	बालाः पठन्ति । Many Girls read.	प्रथमः पुरुषः Third Person
त्वं पठसि । You read.	युवां पठथः । You both read.	यूयं पठथ । You all read.	मध्यमः पुरुषः Second Person
अहं पठामि । I read.	आवां पठावः । We both read.	वयं पठामः । We all read.	उत्तमः पुरुषः First Person

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनाः धातुप्रत्ययाः

How to form a verbal form? क्रियापद कैसे बनता है?

Root + Conjugational Sign + Suffix = Verb

धातु + विकरणप्रत्यय + प्रत्यय = क्रियापद

पठ् + अ + ति = पठति

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनाः धातुप्रत्ययाः

धातुओं को १० गणों में विभक्त किया गया है। उन्हें विकरण कहते हैं। यह विकरण १ से लेकर १० तक हैं।

हर विकरण का अपना एक चिह्न होता है।

धातुओं के विकरणों के आधार पर उनके फिर दो समूह बनते हैं -

समूह १ - १, ४, ६, १०

समूह २ - २, ३, ५, ७, ८, ९

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनाः धातुप्रत्ययाः

समूह १

Group	Conjugational Sign	Formation	Final Form
1	अ	वद् + अ + ति	वदति
4	य	नृत् + य + ति	नृत्यति
6	अ	लिख् + अ + ति	लिखति
10	अय	कथ् + अय + ति	कथयति

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः धातुप्रत्ययाः

धातुओं को लगानेवाले प्रत्यय भी दो भागों में विभक्त होते हैं -

१. परस्मैपद

२. आत्मनेपद

कुछ धातू ऐसे हैं जो, दोनों पदों के प्रत्यय लेते हैं, उन्हें उभयपदी कहते हैं।

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनः धातुप्रत्ययाः

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
ति	तः	अन्ति	प्रथमः पुरुषः Third Person
सि	थः	थ	मध्यमः पुरुषः Second Person
मि	वः	मः	उत्तमः पुरुषः First Person

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनाः धातवः - Group 1

Group	Roots
1	पठ्, वद्, वप्, धाव्, चल्, क्रीड्, खाद्, खेल्, गच्छ्, गाय्, चर्, जल्प्, यच्छ्, दह्, नम्, पत्, पिब्, नय्, निन्द्, भज्, भ्रम्, रक्ष्, भव्, हस्
4	अस्, कुप्, क्रुध्, तुष्, नश्, नृत्, पुष्, सिध्, स्निह्, हृष्
6	लिख्, कृष्, क्षिप्, दिश्, पृच्छ्, मुञ्च्, विन्द्, विश्, स्पृश्, सिञ्च्
10	कथ्, पूज्, गण्, चिन्त्, चोर्, ताड्, दण्ड्, क्षल्, भक्ष्, भूष्, रच्, वर्ण्, पीड्

त्वं भगवद्गीतां _____ । (पठ्)

आवां क्रीडाङ्गणे कन्दुकेन _____ । (क्रीड्)

यूयं पोलिकां _____ । (भक्ष्)

नृपः सेवकाय _____ । (क्रुध्)

शिशुः चाकलेहं _____ । (क्षिप्)

वयं पत्राणि _____ । (लिख्)

छात्राः प्रश्नान् _____ । (पृच्छ्)

जनकः उपायं _____ । (चिन्त्)

चोरः अलङ्कारं _____ । (चोर्)

बालकः दुग्धं _____ । (पिब्)

क्रियापदाभ्यासः - वर्तमानकालीनाः परस्मैपदिनः धातुप्रत्ययाः

बालकः उद्याने क्रीडति।

बालिका श्लोकं गायति।

नृपः सैनिकाय क्रुध्यति।

शिक्षकः छात्रेषु स्निह्यति।

ग्रन्थकारः ग्रन्थं लिखति।

शिशुः कन्दुकं क्षिपति।

भक्तः देवं पूजयति।

मृगः पर्णानि भक्षयति।

अस्मद् - प्रथमपुरुषी सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
अहम्	आवाम्	वयम्	Nominative प्रथमा
माम् - मा	आवाम् - नौ	अस्मान् - नः	Accusative द्वितीया
मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः	Instrumental तृतीया
मह्यम् - मे	आवाभ्याम् - नौ	अस्मभ्यम् - नः	Dative चतुर्थी
मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्	Ablative पञ्चमी
मम - मे	आवयोः - नौ	अस्माकम् - नः	Genitive षष्ठी
मयि	आवयोः	अस्मासु	Locative सप्तमी

युष्मद् - द्वितीयपुरुषी सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
त्वम्	युवाम्	यूयम्	Nominative प्रथमा
त्वाम् – त्वा	युवाम् – वाम्	युष्मान् – वः	Accusative द्वितीया
त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः	Instrumental तृतीया
तुभ्यम् – ते	युवाभ्याम् – वाम्	युष्मभ्यम् – वः	Dative चतुर्थी
त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्	Ablative पञ्चमी
तव – ते	युवयोः - वाम्	युष्माकम् – वः	Genitive षष्ठी
त्वयि	युवयोः	युष्मासु	Locative सप्तमी

तद् – पुँल्लिङ्गी - तृतीयपुरुषी सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
सः	तौ	ते	Nominative प्रथमा
तम्	तौ	तान्	Accusative द्वितीया
तेन	ताभ्याम्	तैः	Instrumental तृतीया
तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः	Dative चतुर्थी
तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः	Ablative पञ्चमी
तस्य	तयोः	तेषाम्	Genitive षष्ठी
तस्मिन्	तयोः	तेषु	Locative सप्तमी

तद् – स्त्रीलिङ्गी - तृतीयपुरुषी सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
सा	ते	ताः	Nominative प्रथमा
ताम्	ते	ताः	Accusative द्वितीया
तया	ताभ्याम्	ताभिः	Instrumental तृतीया
तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः	Dative चतुर्थी
तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः	Ablative पञ्चमी
तस्याः	तयोः	तासाम्	Genitive षष्ठी
तस्याम्	तयोः	तासु	Locative सप्तमी

तद् – नपुंसकलिङ्गी - तृतीयपुरुषी सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
तत्	ते	तानि	Nominative प्रथमा
तत्	ते	तानि	Accusative द्वितीया
तेन	ताभ्याम्	तैः	Instrumental तृतीया
तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः	Dative चतुर्थी
तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः	Ablative पञ्चमी
तस्य	तयोः	तेषाम्	Genitive षष्ठी
तस्मिन्	तयोः	तेषु	Locative सप्तमी

एतद् – पुँल्लिंगी – दर्शक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
एषः	एतौ	एते	Nominative प्रथमा
एतम् - एनम्	एतौ - एनौ	एतान् - एनान्	Accusative द्वितीया
एतेन	एताभ्याम्	एतैः	Instrumental तृतीया
एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः	Dative चतुर्थी
एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः	Ablative पञ्चमी
एतस्य	एतयोः - एनयोः	एतेषाम्	Genitive षष्ठी
एतस्मिन्	एतयोः - एनयोः	एतेषु	Locative सप्तमी

एतद् – स्त्रीलिङ्गी - दर्शक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
एषा	एते	एताः	Nominative प्रथमा
एताम् - एनाम्	एते - एने	एताः - एनाः	Accusative द्वितीया
एतया	एताभ्याम्	एताभिः	Instrumental तृतीया
एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः	Dative चतुर्थी
एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः	Ablative पञ्चमी
एतस्याः	एतयोः - एनयोः	एतासाम्	Genitive षष्ठी
एतस्याम्	एतयोः - एनयोः	एतासु	Locative सप्तमी

एतद् – नपुंसकलिङ्गी - दर्शक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
एतत् - एतद्	एते	एतानि	Nominative प्रथमा
एतत् – एतद् एनत् – एनद्	एते - एने	एतानि - एनानि	Accusative द्वितीया
एतेन	एताभ्याम्	एतैः	Instrumental तृतीया
एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः	Dative चतुर्थी
एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः	Ablative पञ्चमी
एतस्य	एतयोः - एनयोः	एतेषाम्	Genitive षष्ठी
एतस्मिन्	एतयोः - एनयोः	एतेषु	Locative सप्तमी

किम् – पुँल्लिङ्गी - प्रश्नार्थक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
कः	कौ	के	Nominative प्रथमा
कम्	कौ	कान्	Accusative द्वितीया
केन	काभ्याम्	कैः	Instrumental तृतीया
कस्मै	काभ्याम्	केभ्यः	Dative चतुर्थी
कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः	Ablative पञ्चमी
कस्य	कयोः	केषाम्	Genitive षष्ठी
कस्मिन्	कयोः	केषु	Locative सप्तमी

किम् – स्त्रीलिङ्गी - प्रश्नार्थक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
का	के	काः	Nominative प्रथमा
काम्	के	काः	Accusative द्वितीया
कया	काभ्याम्	काभिः	Instrumental तृतीया
कस्यै	काभ्याम्	काभ्यः	Dative चतुर्थी
कस्याः	काभ्याम्	काभ्यः	Ablative पञ्चमी
कस्याः	कयोः	कासाम्	Genitive षष्ठी
कस्याम्	कयोः	कासु	Locative सप्तमी

किम् – नपुंसकलिङ्गी - प्रश्नार्थक सर्वनाम

Singular एकवचन	Dual द्विवचन	Plural बहुवचन	Case विभक्ति
किम्	के	कानि	Nominative प्रथमा
किम्	के	कानि	Accusative द्वितीया
केन	काभ्याम्	कैः	Instrumental तृतीया
कस्मै	काभ्याम्	केभ्यः	Dative चतुर्थी
कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः	Ablative पञ्चमी
कस्य	कयोः	केषाम्	Genitive षष्ठी
कस्मिन्	कयोः	केषु	Locative सप्तमी

सर्वनामों के आधार पर वाक्यों की पूर्ती कीजिए।

१. _____ प्रतिदिनं प्रभाते मन्दिरं गच्छावः ।
२. _____ सायङ्काले क्रीडाङ्गणे खेलथ ।
३. _____ बालिकाः पुस्तिकां पठन्ति । (एतद्)
४. _____ आम्रफलानि अद्यापि न पक्वानि । (तद्)
५. धनिकः _____ याचकाय धनं यच्छति । (तद्)
६. _____ याचकः _____ धनिकात् धनं स्वीकरोति । (एतद्)

सर्वनामों के आधार पर वाक्यों की पूर्ती कीजिए।

७. _____ ललनायाः नामधेयं न जानामि । (एतद्)

८. अहं _____ देशे जनिम् अलभे इति मम भाग्यम् । (एतद्)

९. _____ कथायां मम रुचिः नास्ति । (तद्)

१०. वृक्षेषु _____ बहूनि फलानि जायन्ते । (तद्)

११. _____ राधया कृष्णस्य चित्तम् अपहृतम् । (एतद्)

१२. _____ कृष्णेन घटस्थितं नवनीतं चोरितम् । (तद्)

सर्वनामों के आधार पर वाक्यों की पूर्ती कीजिए।

१३. _____ (एतद्) उद्धताः बालकाः _____ यानस्य उपरि मृत्तिकां क्षिपन्ति । (तद्)

१४. मित्र, _____ कुत्र गच्छसि ?

१५. _____ आलुवटकाः अतीव रोचन्ते । (अस्मद्)

१६. _____ नगरे एकं प्राणिसङ्ग्रहालयं वर्तते । (अस्मद्)

१७. _____ कारयानं कुत्र स्थापितम् अद्य ? (युष्मद्)

१८. _____ पत्राणि सावरकरमहोदयेन लण्डनतः लिखितानि । (एतद्)

सर्वनामों के आधार पर वाक्यों की पूर्ती कीजिए।

१९. _____ काव्यसङ्ग्रहे कुसुमाग्रजस्य मधुराणि काव्यानि सन्ति । (एतद्)

२०. _____ कृषीवलाः खनित्रेण भूमिं खनन्ति । (तद्)

२१. _____ देवाय त्वं हविं यच्छसि ? (किम्)

२२. _____ ललनया चौर्यं कृतम् ? (किम्)

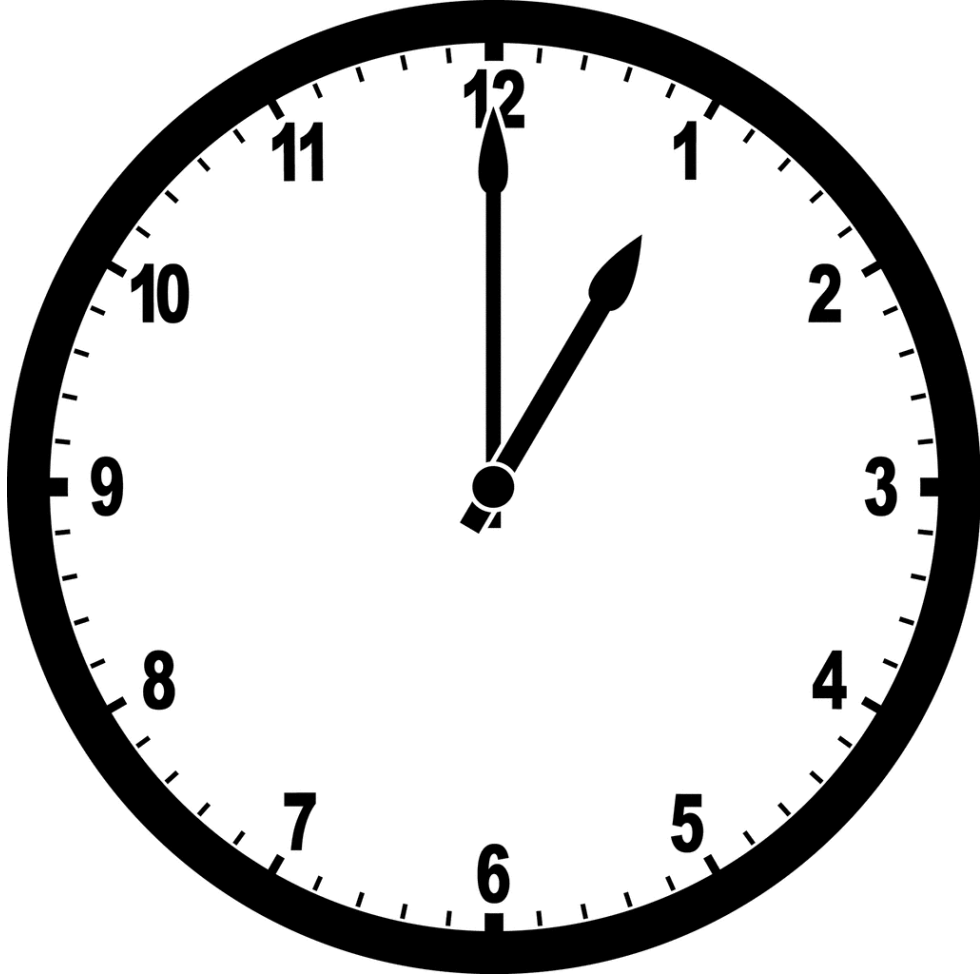
२३. सः पान्थः _____ ग्रामात् आगच्छति ? (किम्)

२४. त्वं _____ पुस्तकानि पठसि ? (किम्)

२५. _____ कथासु पात्रमिदं दृश्यते ? (किम्)

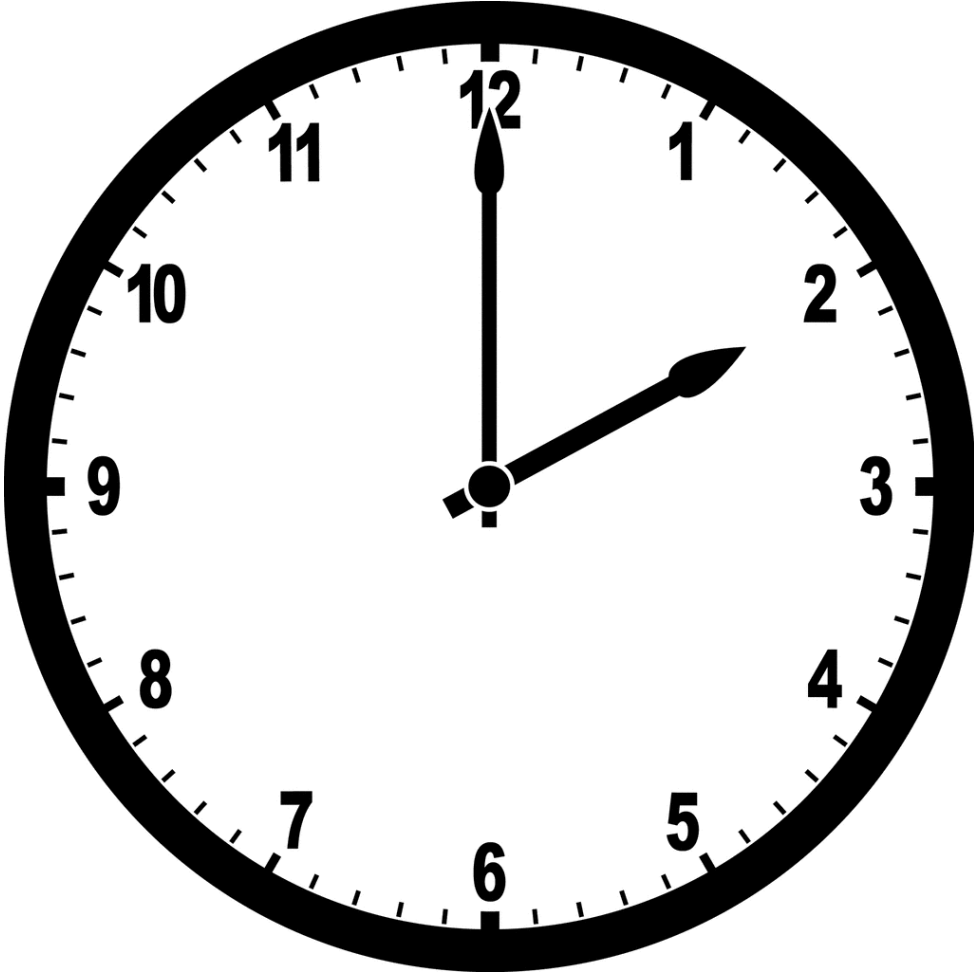
1	एक	7	सप्त
2	द्वि	8	अष्ट
3	त्रि	9	नव
4	चतुर्	10	दश
5	पञ्च	11	एकादश
6	षड्	12	द्वादश

घटिकायन्त्रम् / घटी

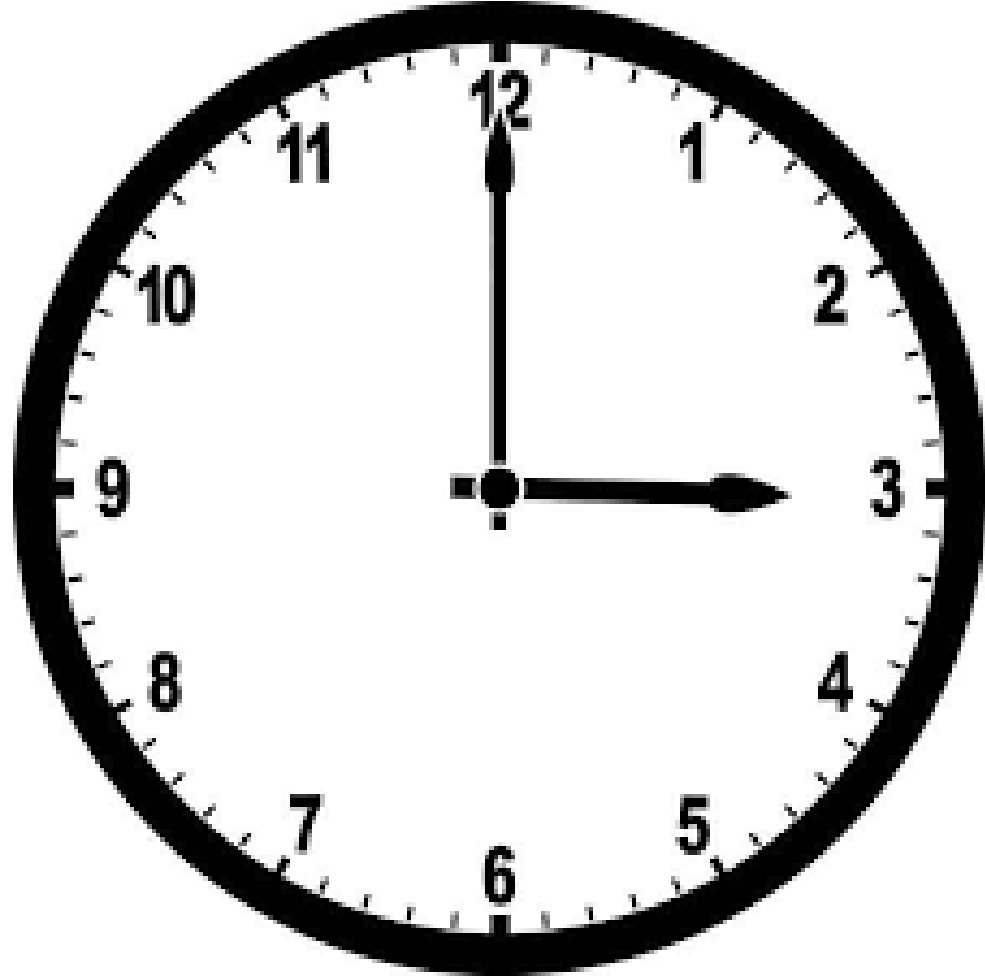
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- एकवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

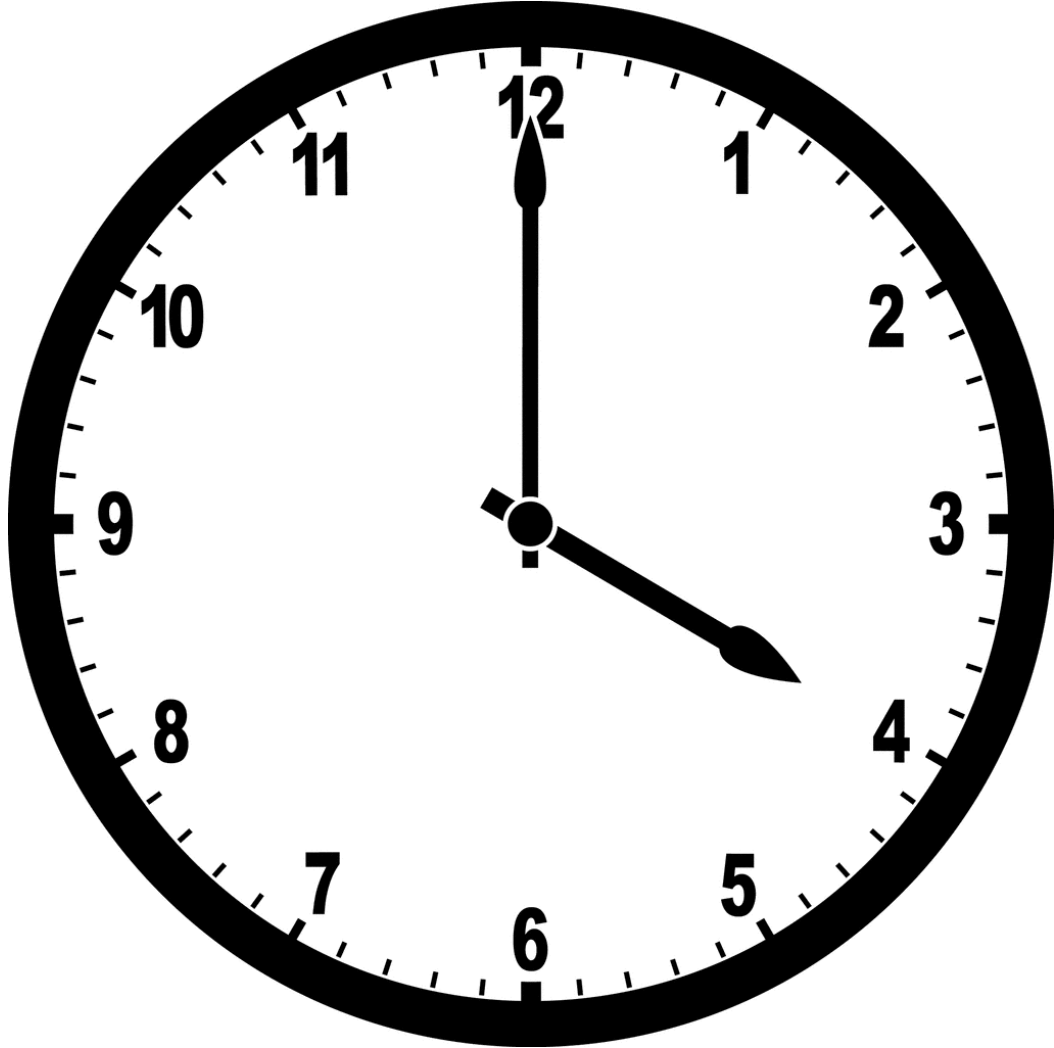
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- द्विवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

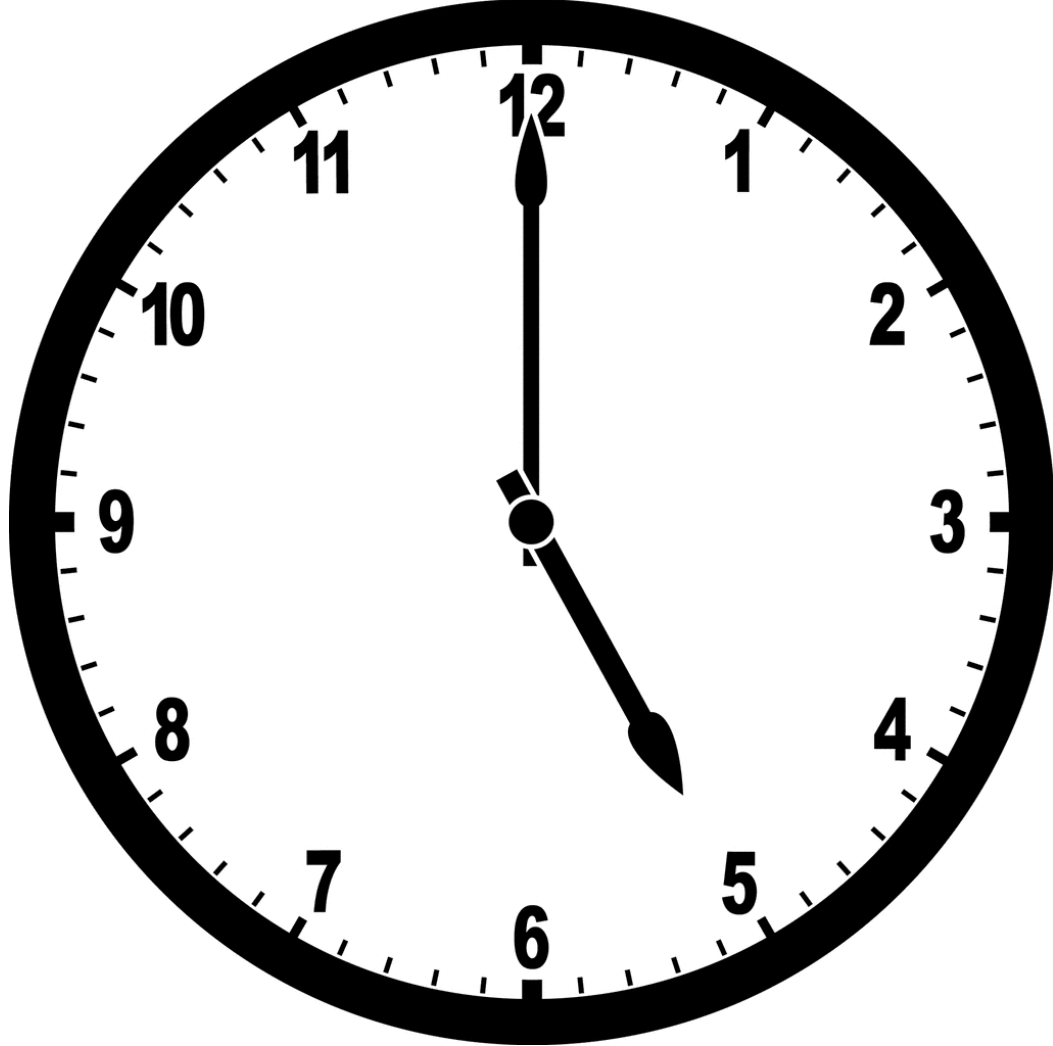
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- त्रिवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

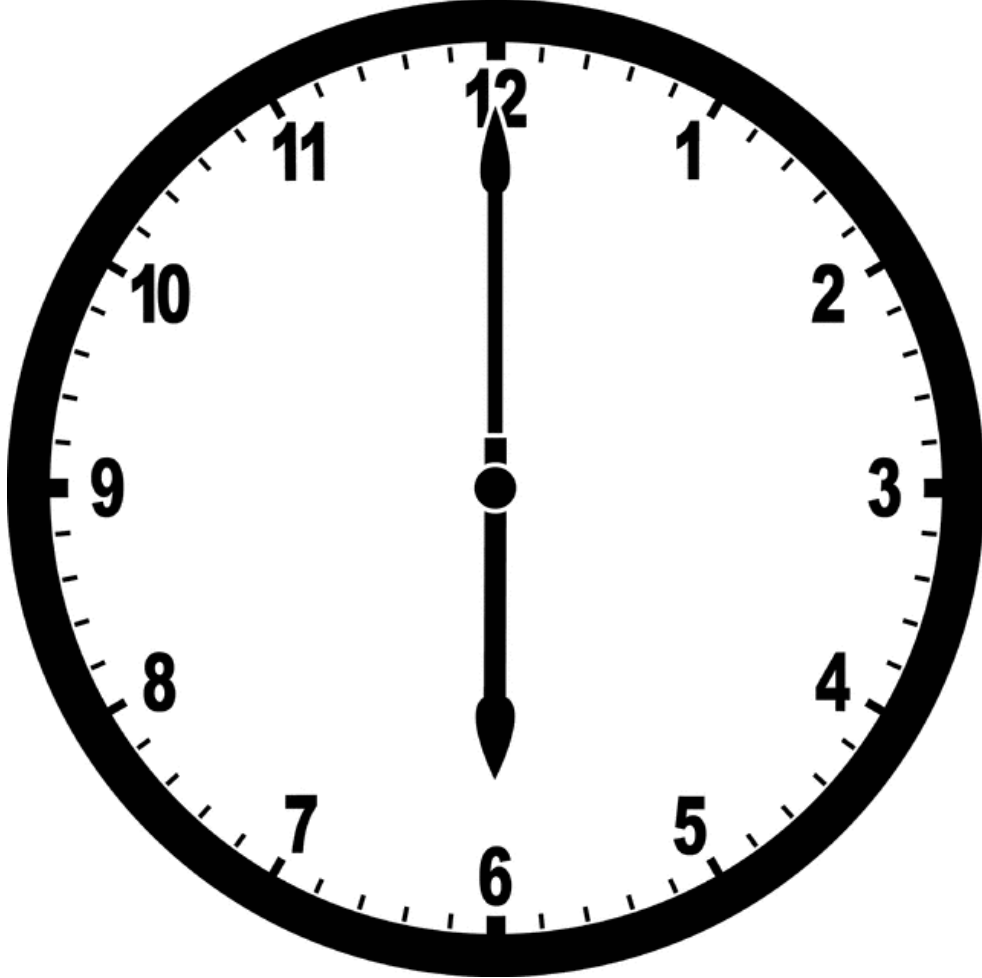
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- चतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

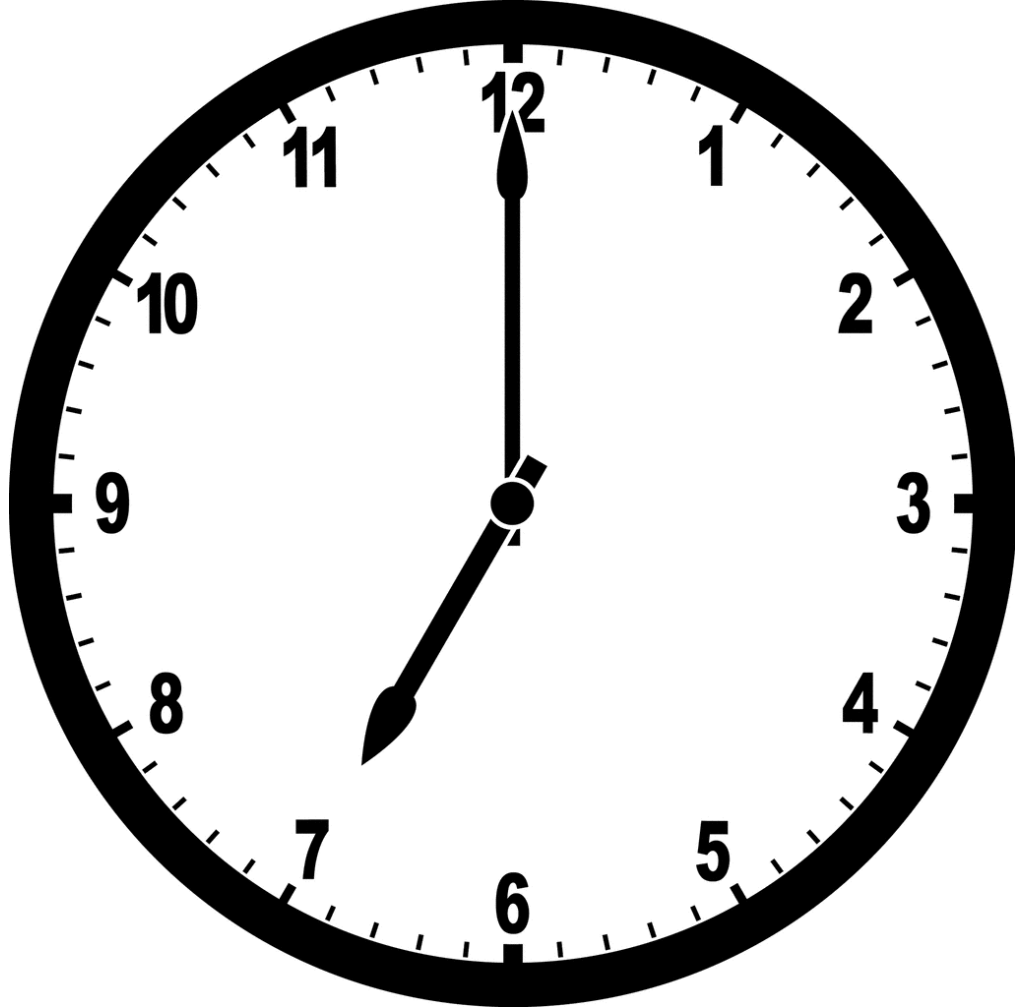
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- पञ्चवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

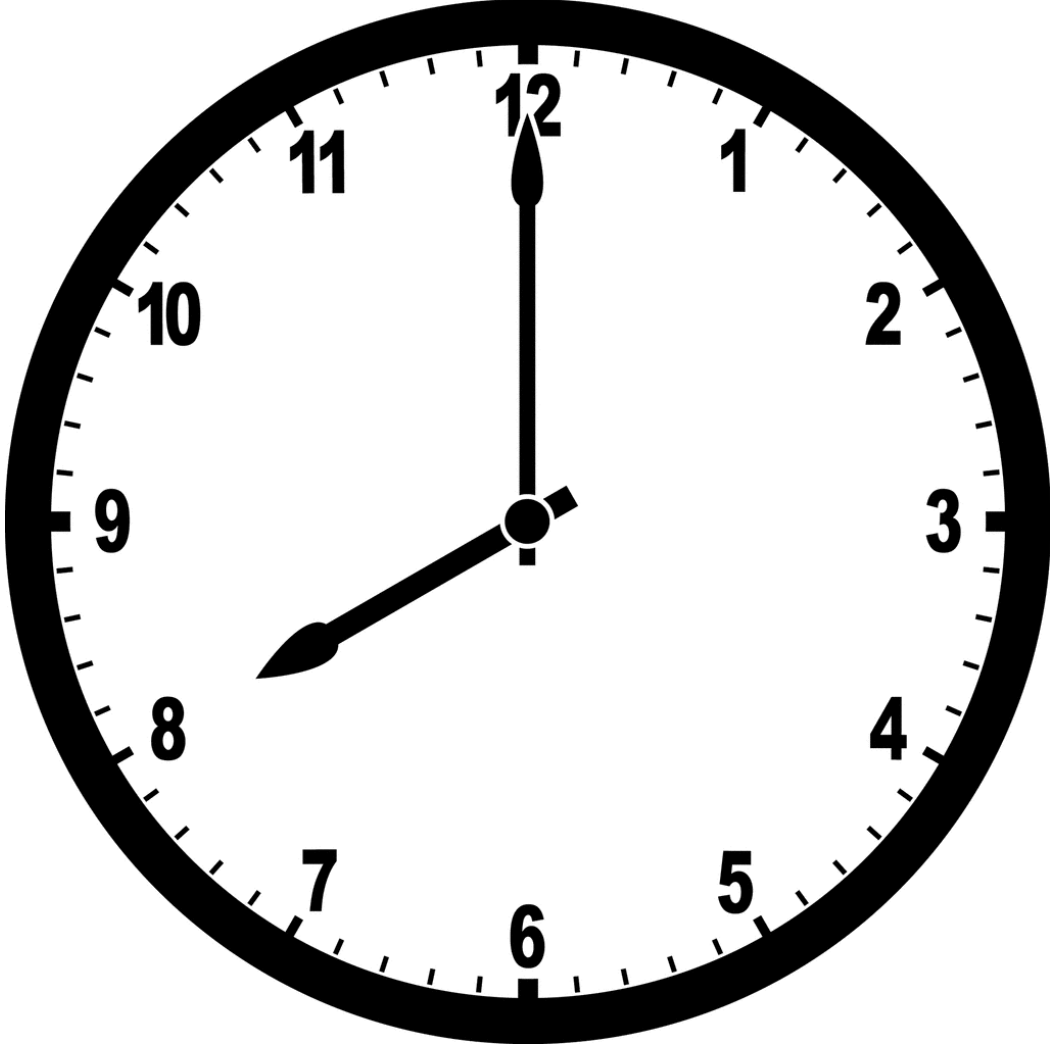
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- षड्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

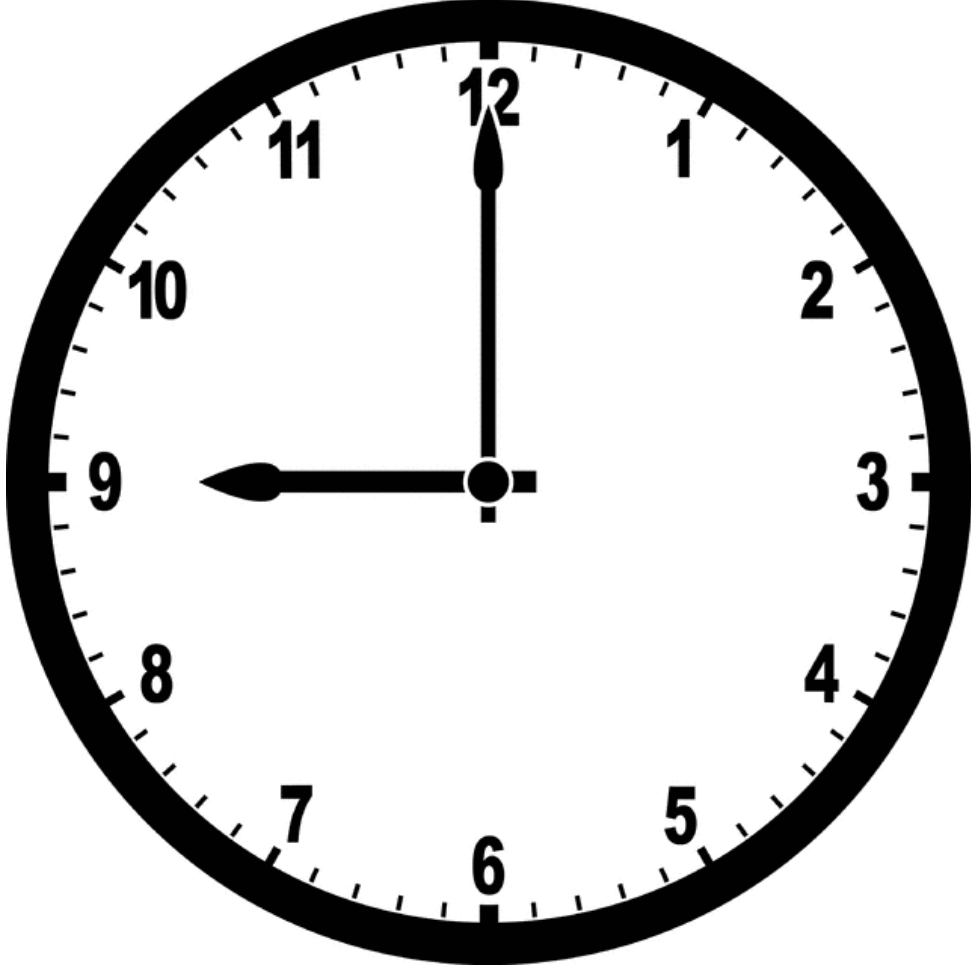
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- सप्तवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

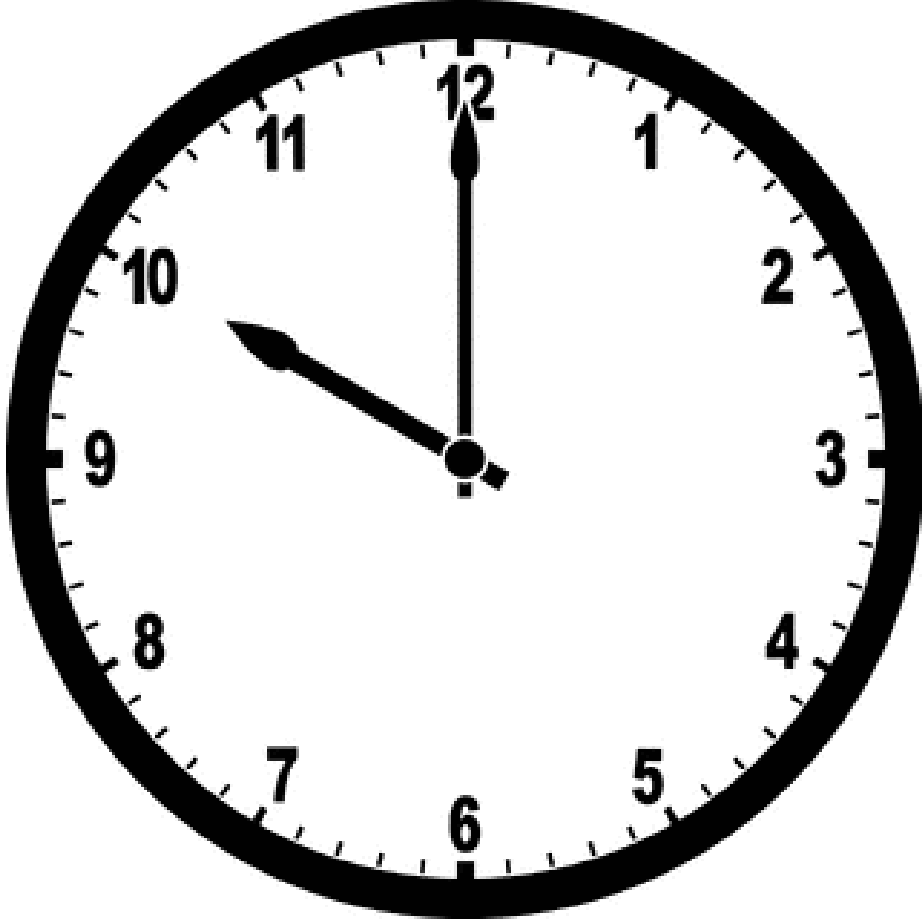
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- अष्टवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

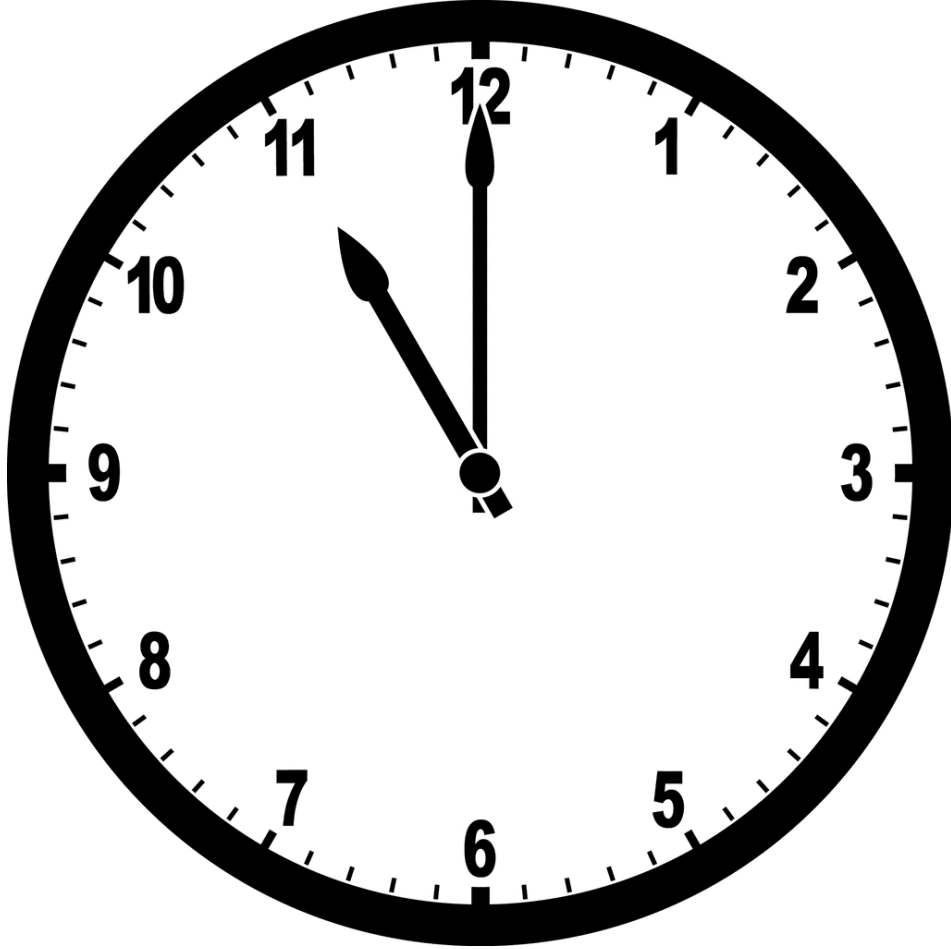
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- नववादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

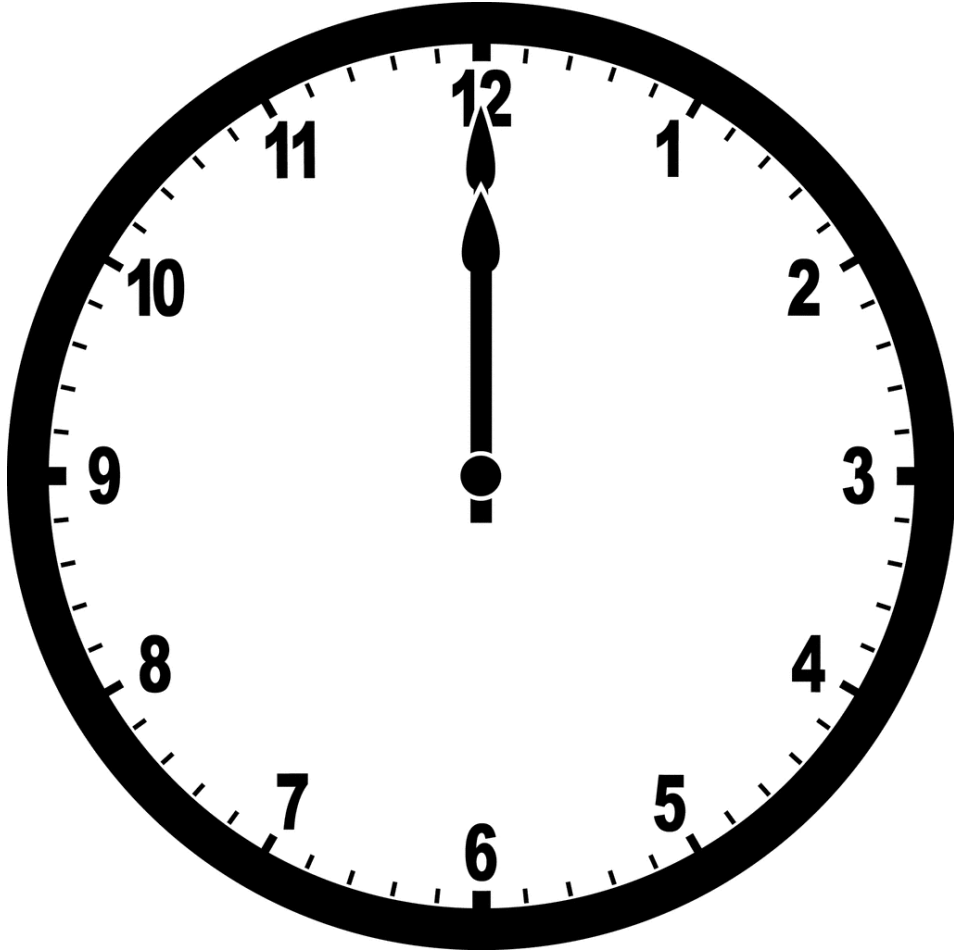
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- दशवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

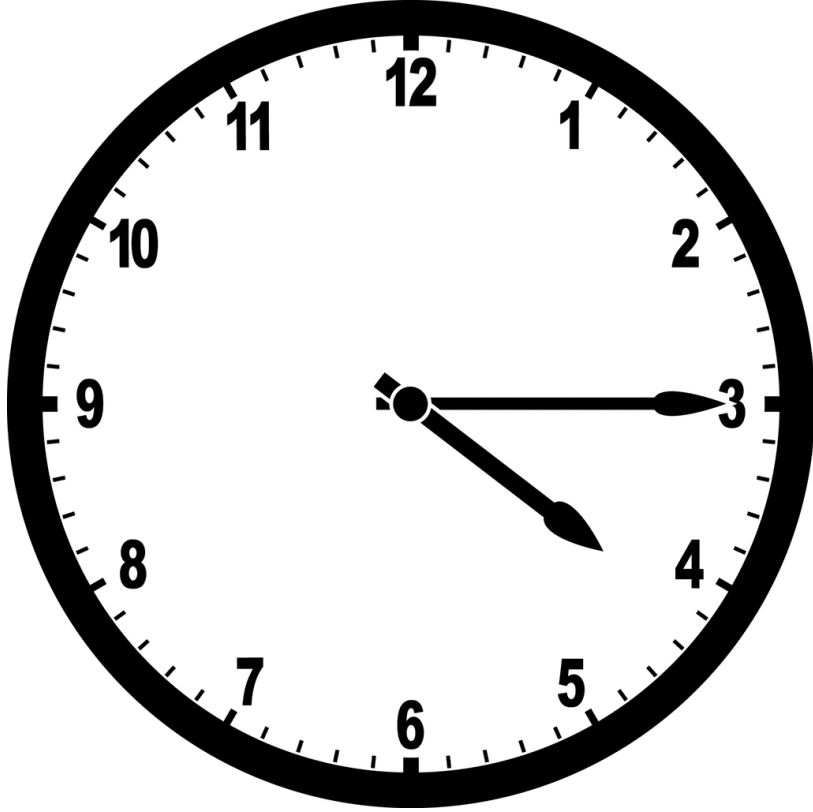
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- एकादशवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

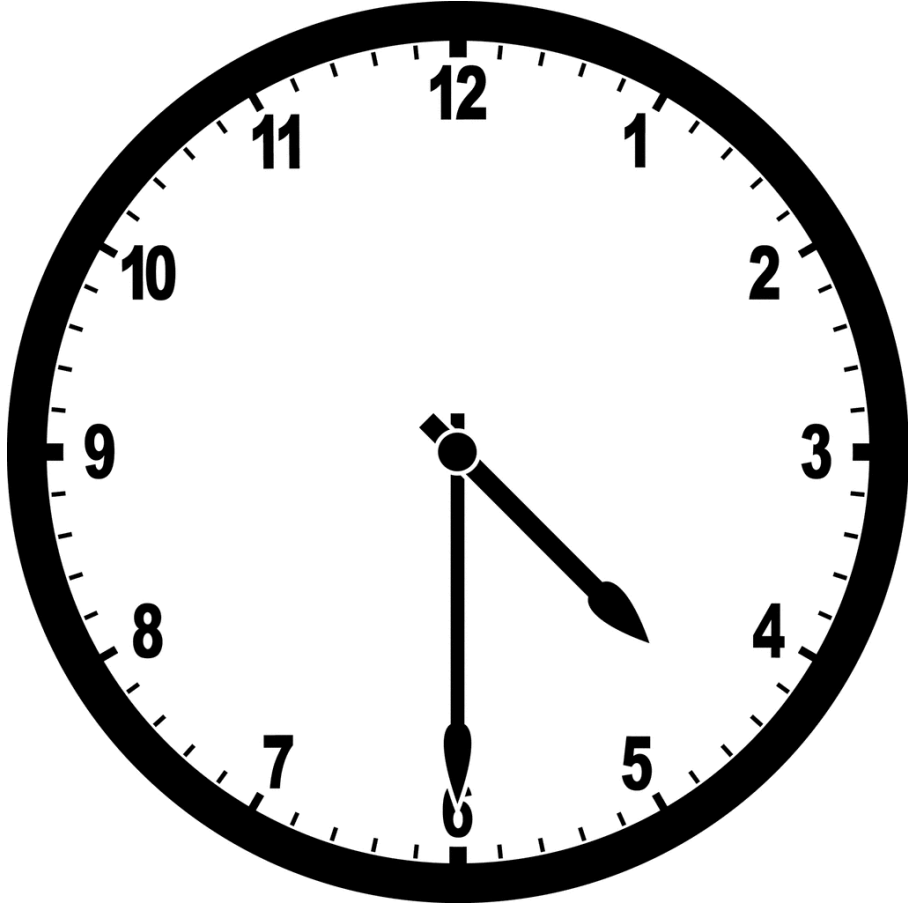
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- द्वादशवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

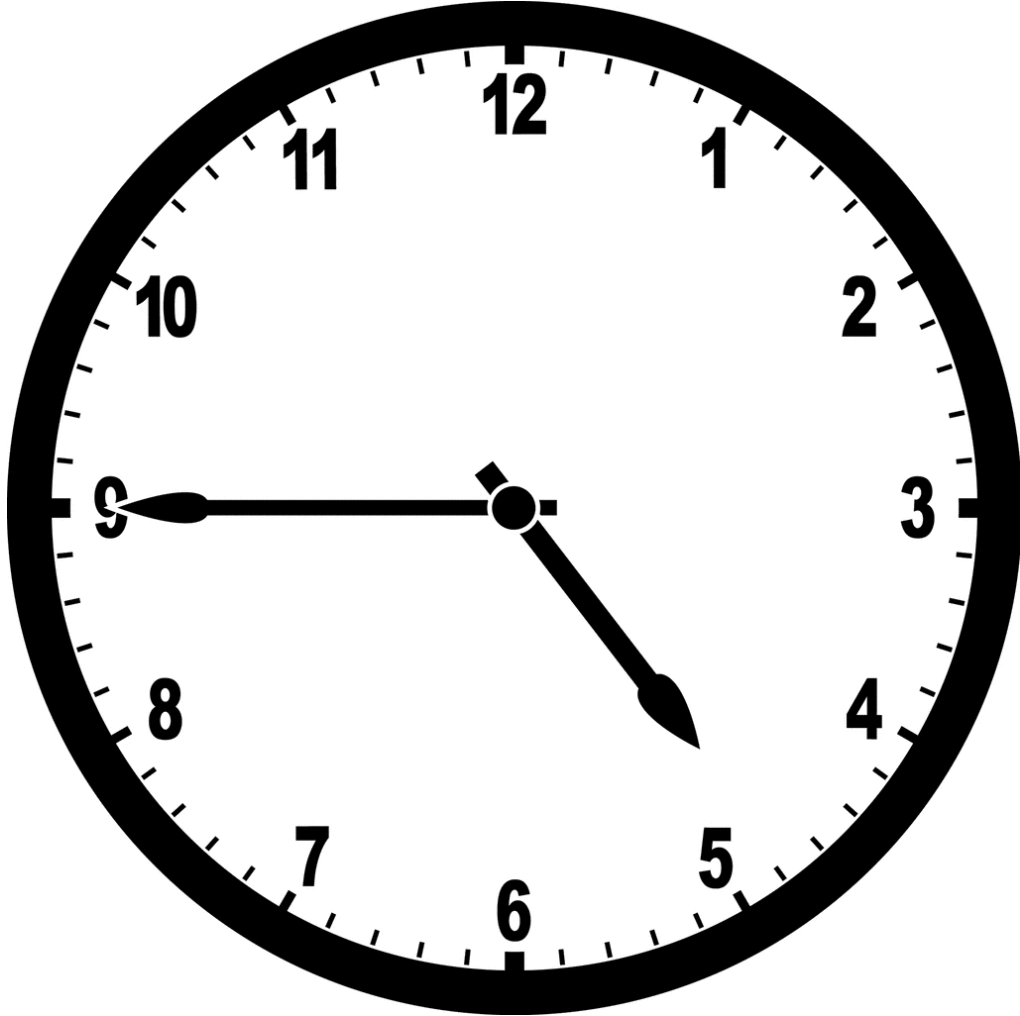
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- सपादचतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

कः समयः ? / कति वादनम् ?
- सार्धचतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

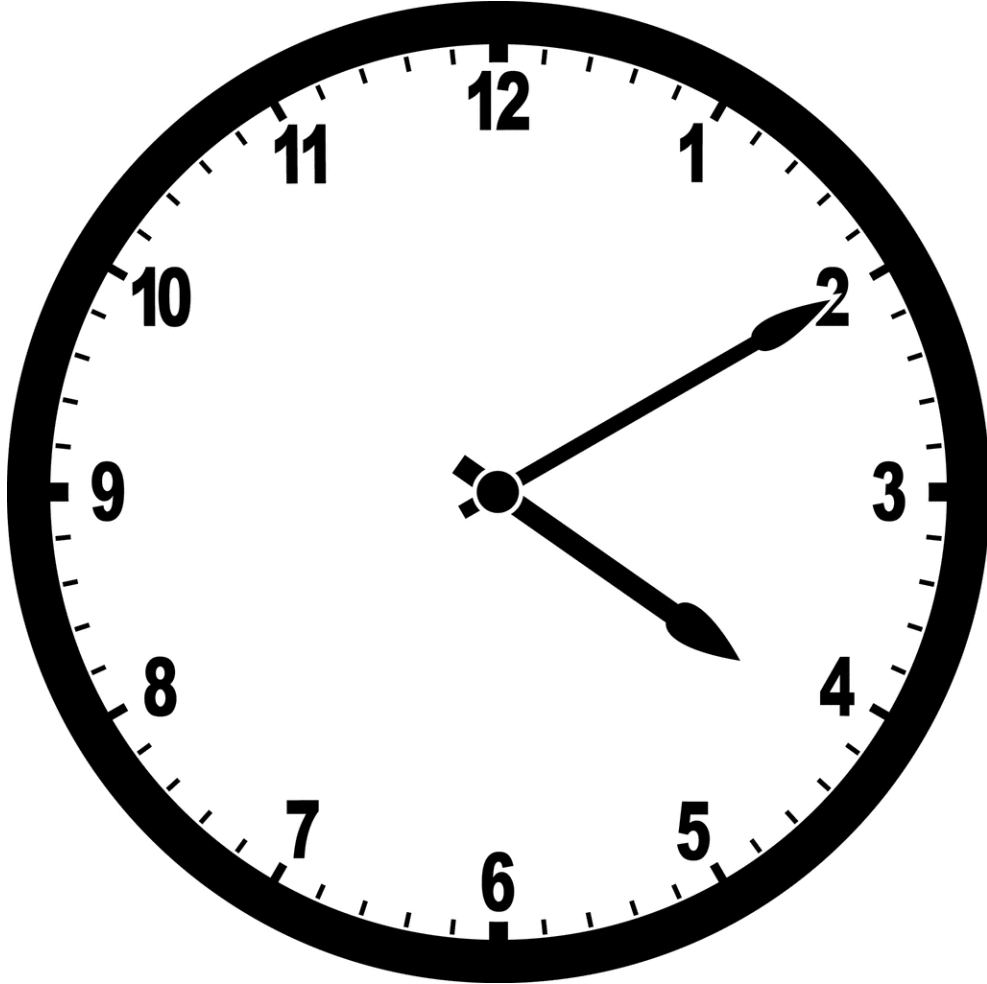
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- पादोनपञ्चवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

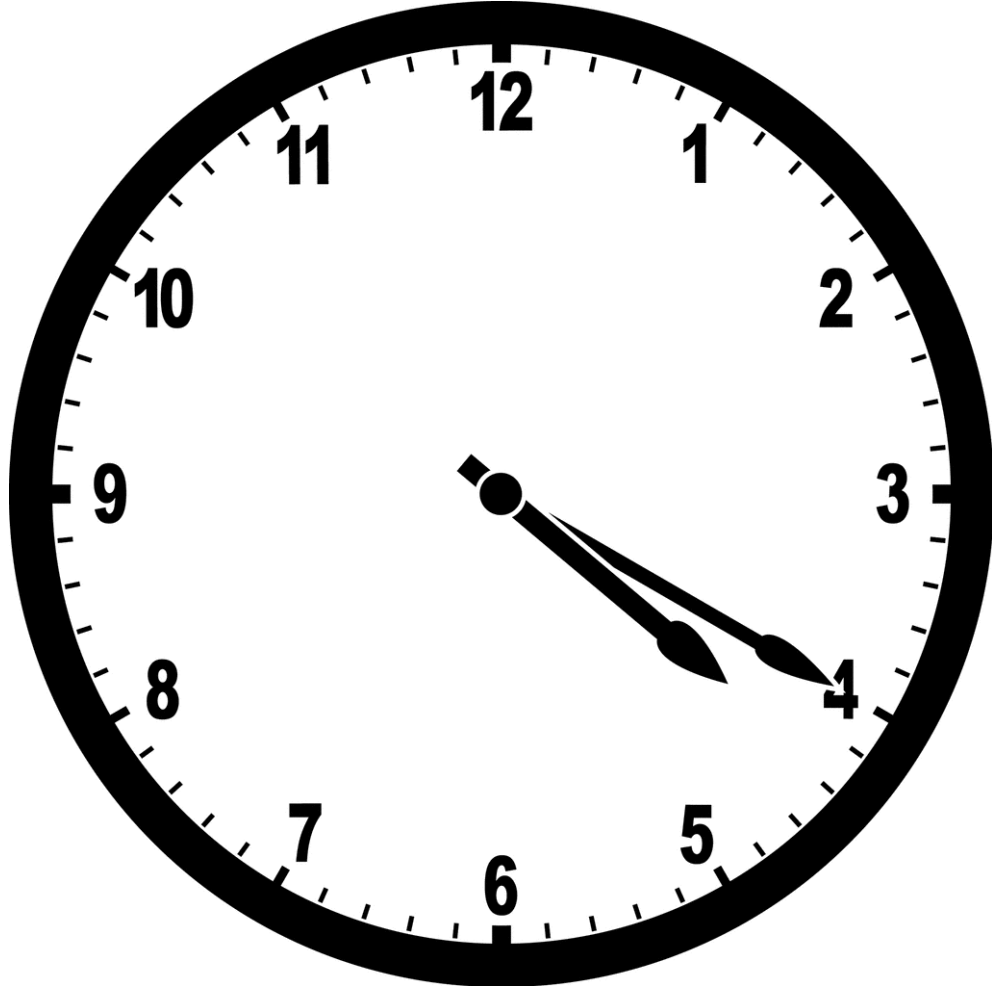
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- पञ्चाधिकचतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

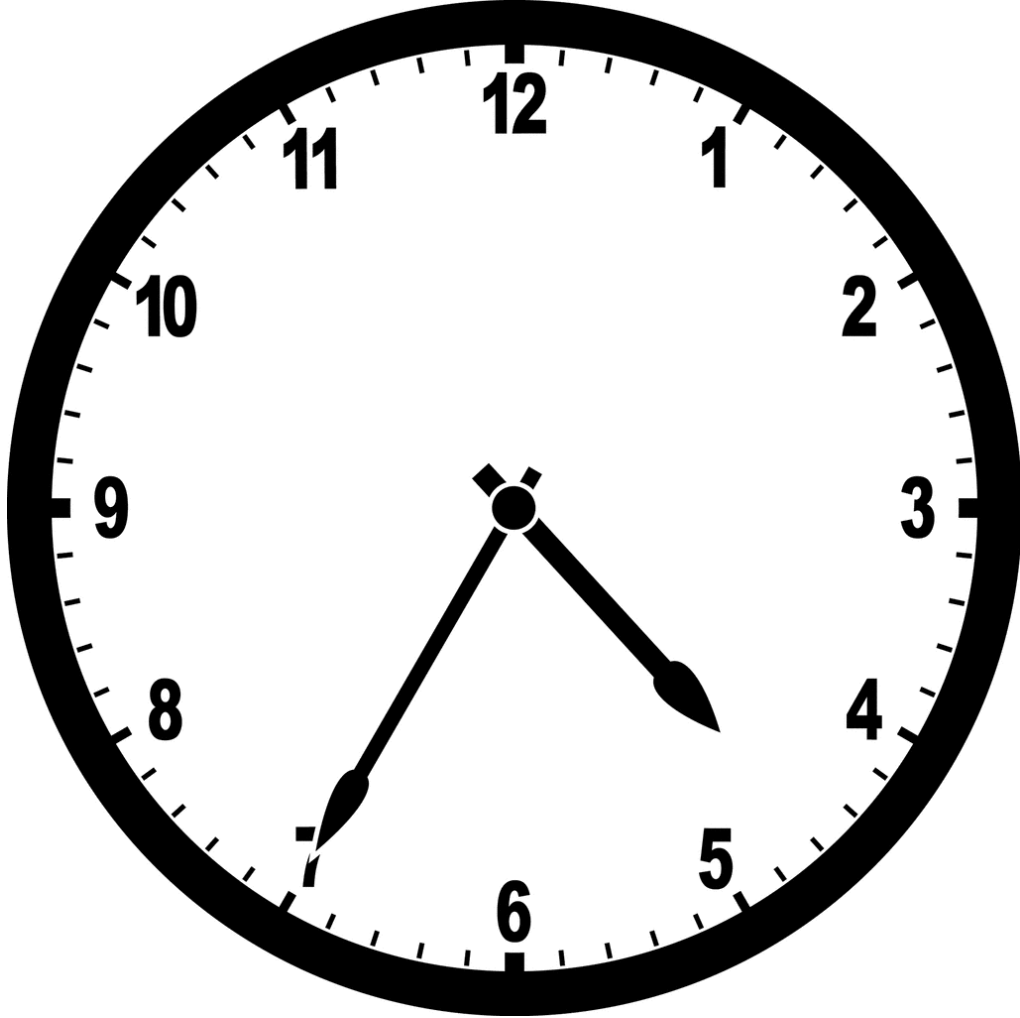
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- दशाधिकचतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

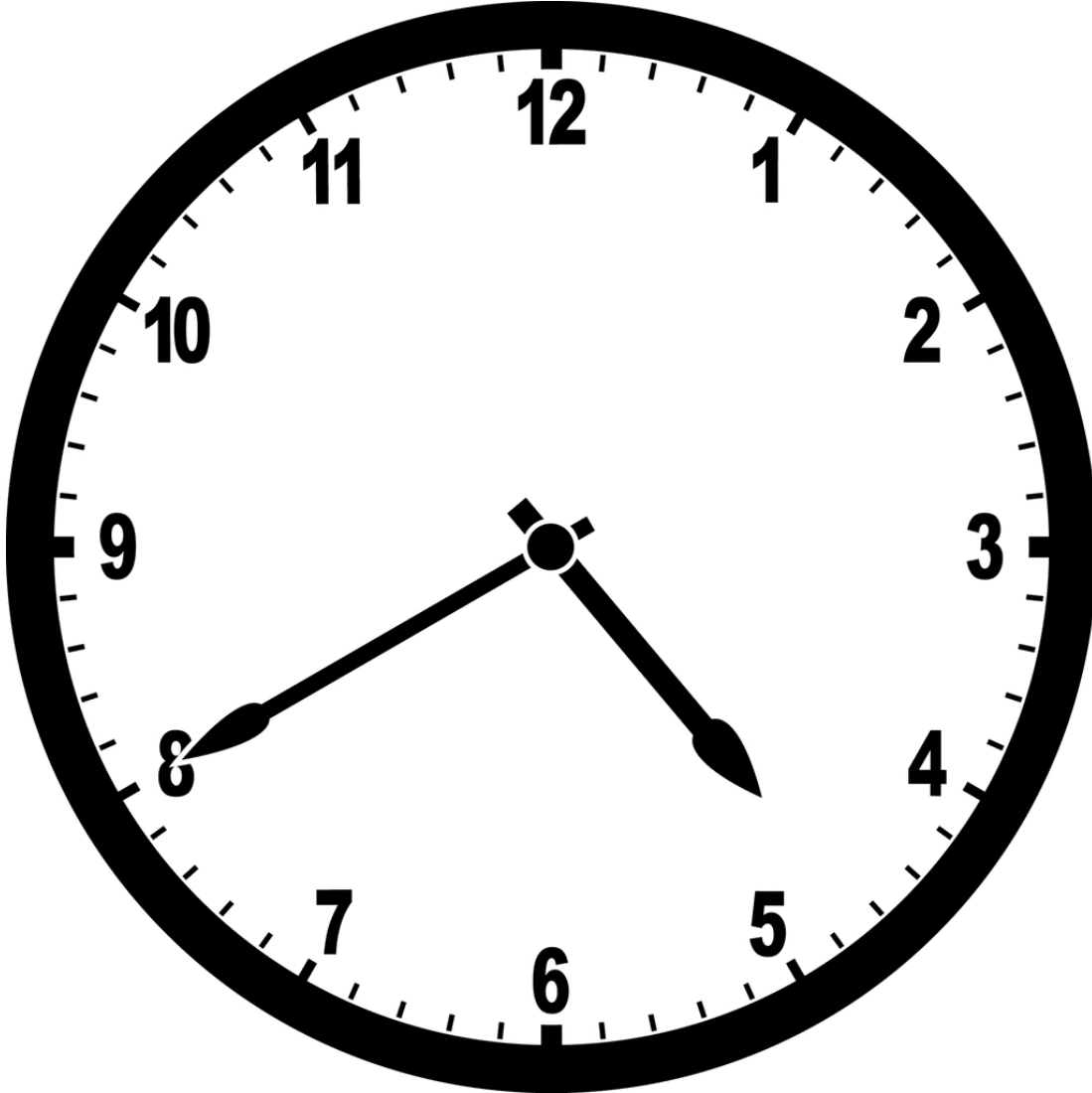
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- विंशत्यधिकचतुर्वादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

कः समयः ? / कति वादनम् ?
- पञ्चत्रिंशदधिकचतुर्वादनम्

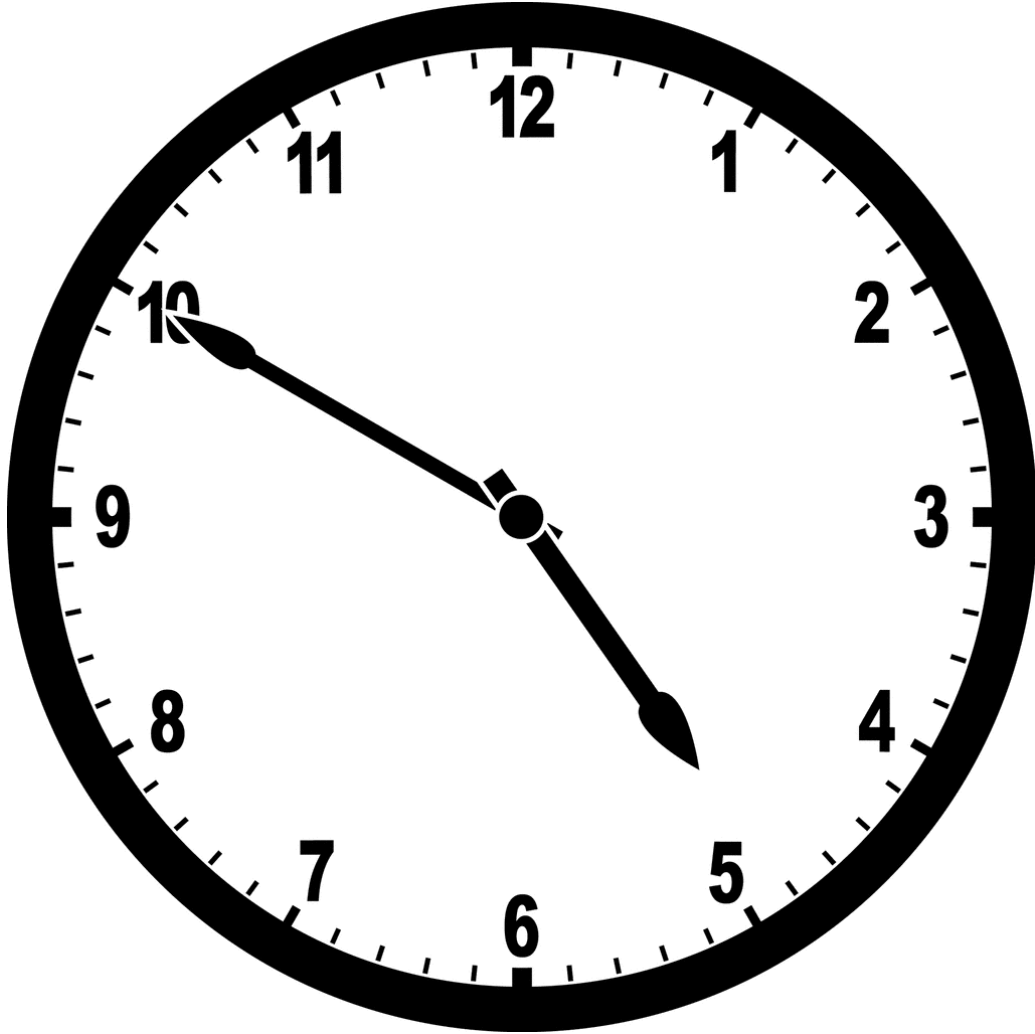
घटिकायन्त्रम् / घटी

कः समयः ? / कति वादनम् ?

- चत्वारिंशदधिकचतुर्वादनम्
- विंशत्यूनपञ्चवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

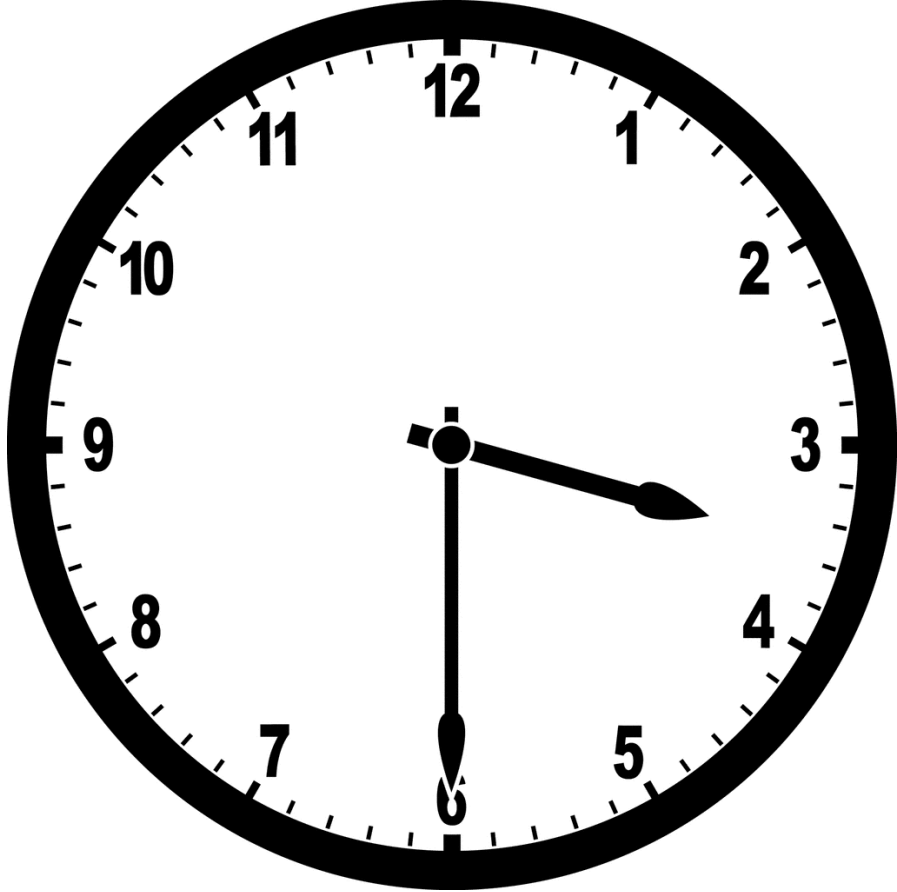
कः समयः ? / कति वादनम् ?
- दशोनपञ्चवादनम्

घटिकायन्त्रम् / घटी

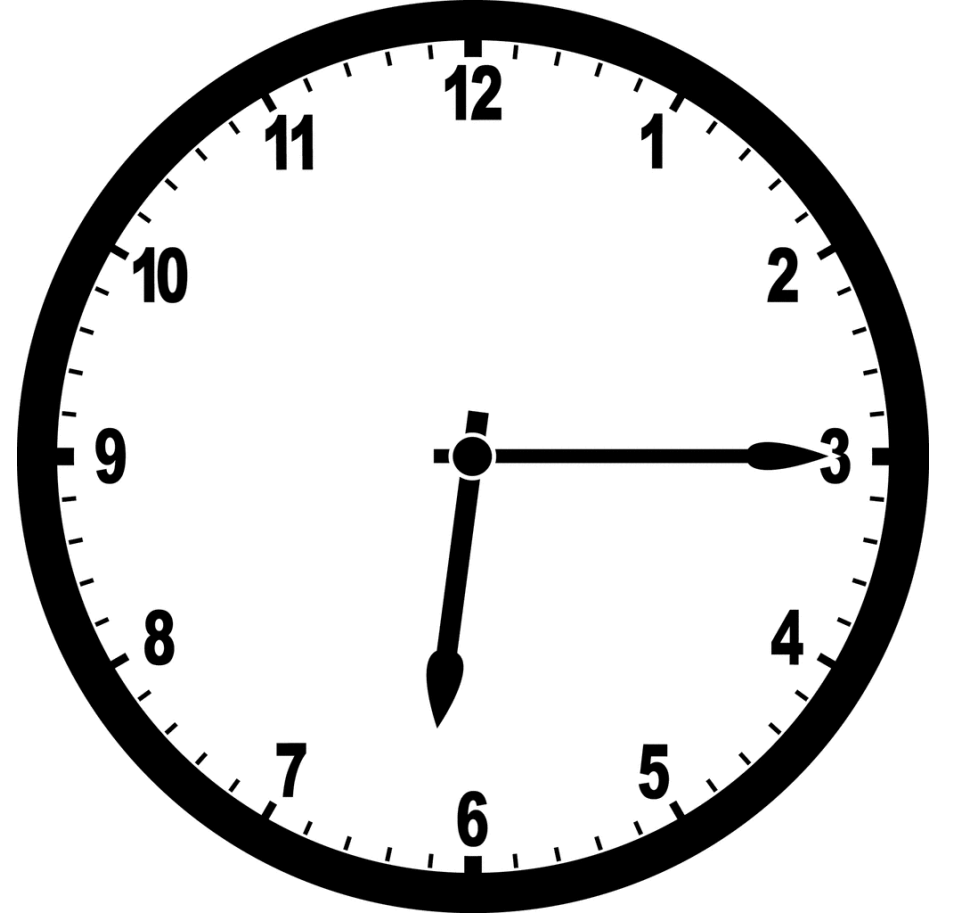

कः समयः ? / कति वादनम् ?
- पञ्चोनचतुर्वादनम्

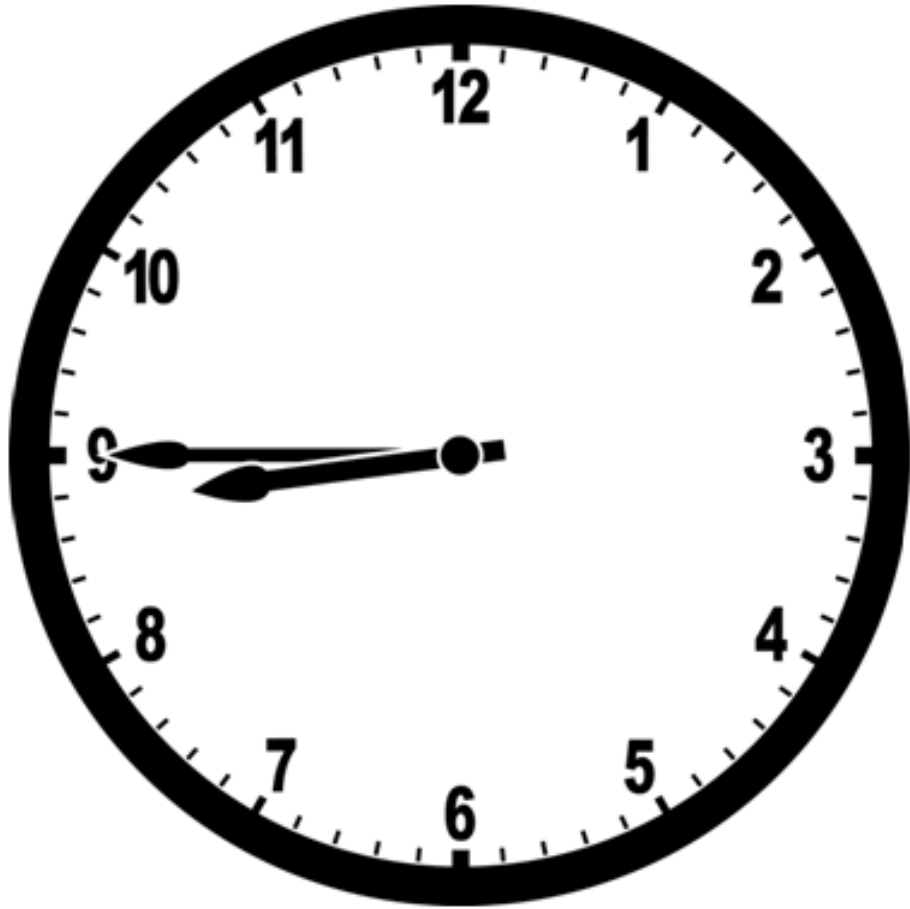
सार्धत्रिवादनम्

सपादषड्वादनम्

पादोननववादनम्

२० से आगे की संख्याएँ –

२१	एकविंशति	२९	एकोनत्रिंशत्	३८	अष्टात्रिंशत्
२२	द्वाविंशति	३०	त्रिंशत्	३९	एकोनचत्वारिंशत्
२३	त्रयोविंशति	३१	एकत्रिंशत्	४०	चत्वारिंशत्
२४	चतुर्विंशति	३२	द्वात्रिंशत्	४१	एकचत्वारिंशत्
२५	पञ्चविंशति	३३	त्रयस्त्रिंशत्	४२	द्वाचत्वारिंशत्
२६	षड्विंशति	३४	चतुस्त्रिंशत्	४३	त्रयश्चत्वारिंशत्
२७	सप्तविंशति	३५	पञ्चत्रिंशत्	४४	चतुष्चत्वारिंशत्
२८	अष्टाविंशति	३६	षट्त्रिंशत्	४५	पञ्चचत्वारिंशत्

२० से आगे की संख्याएँ –

४६	षट्चत्वारिंशत्	५४	चतुःपञ्चाशत्	६२	द्वाषष्टिः
४७	सप्तचत्वारिंशत्	५५	पञ्चपञ्चाशत्	६३	त्रिषष्टिः
४८	अष्टाचत्वारिंशत्	५६	षट्पञ्चाशत्	६४	चतुःषष्टिः
४९	एकोनपञ्चाशत्	५७	सप्तपञ्चाशत्	६५	पञ्चषष्टिः
५०	पञ्चाशत्	५८	अष्टापञ्चाशत्	६६	षट्षष्टिः
५१	एकपञ्चाशत्	५९	एकोनषष्टिः	६७	सप्तषष्टिः
५२	द्वापञ्चाशत्	६०	षष्टिः	६८	अष्टाषष्टिः
५३	त्रिपञ्चाशत्	६१	एकषष्टिः	६९	एकोनसप्ततिः

२० से आगे की संख्याएँ –

७०	सप्ततिः	७८	अष्टासप्ततिः	८६	षडशीतिः
७१	एकसप्ततिः	७९	एकोनाशीतिः	८७	सप्ताशीतिः
७२	द्वासप्ततिः	८०	अशीतिः	८८	अष्टाशीतिः
७३	त्रिसप्ततिः	८१	एकाशीतिः	८९	एकोननवतिः
७४	चतुस्सप्ततिः	८२	द्व्यशीतिः	९०	नवतिः
७५	पञ्चसप्ततिः	८३	त्र्यशीतिः		
७६	षट्सप्ततिः	८४	चतुरशीतिः		
७७	सप्तसप्ततिः	८५	पञ्चाशीतिः		

२० से आगे की संख्याएँ –

९१	एकनवतिः	९९	नवनवतिः	८००	अष्टाशतम्
९२	द्वानवतिः	१००	शतम्	९००	नवशतम्
९३	त्रिनवतिः	२००	द्विशतम्	१०००	सहस्रम्
९४	चतुर्नवतिः	३००	त्रिशतम्	१००००	अयुतम्
९५	पञ्चनवतिः	४००	चतुःशतम्	१०००००	लक्षम्
९६	षण्णवतिः	५००	पञ्चशतम्	१००००००	नियुतम्
९७	सप्तनवतिः	६००	षट्शतम्	१०००००००	कोटिः
९८	अष्टानवतिः	७००	सप्तशतम्	१०१	एकाधिकं शतम्